

3. Горбасенко П. В. Загальні положення методики розслідування торгівлі людьми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Київ, 2013. 22 с.

4. Головкін Б. М. Торгівля органами людини: українські реалії. *Журнал східно-європейського права*. 2016. № 27. С. 21–26.

5. Кількість українських біженців перевищила 6,5 млн – ООН. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/05/23/novyna/suspilstvo/kilkist-ukrayinskyx-bizhencziv-perevyshhyla-65-mln-onn> (дата звернення: 06.09.2022).

6. Головин Є. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми. *Traektoriâ Nauki = Path of Science*. 2021. № 8. С. 1009–1015.

Одержано 25.10.2022

УДК 343.985

Валерій Дмитрович ПЧОЛКІН,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри кримінального процесу,

криміналістики та експертології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Яна Олегівна КУЦЬ,

аспірантка Харківського національного університету внутрішніх справ

ПЕРШОЧЕРГОВІ СЛІДЧІ ДІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності має певні особливості. В таких кримінальних провадженнях вирішення завдань досудового розслідування нерідко вимагає проведення узгодженого комплексу слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій (далі - НСРД) для досягнення певної мети. Найбільш ефективним методом розкриття отримання неправомірної вигоди є затримання злочинця «на гарячому». У даному випадку, як правило, проводиться спеціальний слідчий експеримент. Процесуальний порядок його проведення регламентований ст. 271 КПК України «Контроль за вчиненням злочину», практика застосування якого передбачає проведення певного алгоритму першочергових слідчих дій [1].

Вироблений практикою типовий алгоритм дій слідчих та оперативних підрозділів передбачає на стадії одержання заяви та підготовчих дій попередити заявника про кримінальну відповідальність за ст. 383 КК України [2], а відповідно до ч. 2 ст. 60 КПК України надати йому документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію [1]. Після внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань [3], слідчим направляється письмове повідомлення прокурору про початок досудового розслідування. Наступним етапом є погодження з прокурором необхідності винесення постанови про організацію контролю за вчиненням злочину шляхом проведення спеціального слідчого експерименту (ст. 271 КПК). Його метою є перевірка дійсних намірів певної особи, у діях якої вбачаються ознаки тяжкого чи особливо тяжкого злочину, спостереження за її поведінкою та прийняттям нею рішень щодо вчинення кримінального правопорушення. Прокурор у своєму рішенні про проведення контролю за вчиненням злочину, крім відомостей, передбачених ст. 251 КПК, зобов'язаний: а) викласти обставини, які свідчать про відсутність під час негласної слідчої (розшукової) дії провокування особи на вчинення злочину; б) зазначити про застосування спеціальних імітаційних засобів.

З метою отримання фактичних даних про причетність особи до готування протиправних дій слідчому судді апеляційного суду слід внести клопотання про надання дозволу на більш результативні у даному випадку НСРД: аудіо-, відео-контроль особи (ст. 260 КПК); спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК); аудіо-, відео-контроль місця (270 КПК); обстеження публічно недоступного місця (за наявності необхідності встановлення технічних засобів зняття інформації) (ст. 267 КПК), а також зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК). За допомогою вказаних НСРД отримується важлива інформація для кваліфікації кримінального правопорушення [4].

В ході спеціального слідчого експерименту слід провести:

- огляд місця події (ст. 237 КПК), за результатами якого скласти протокол;
- затримання та особистий обшук з дотриманням вимог ст.ст. 208, 234–236 КПК України (у разі відмови особи добровільно видати предмет неправомірної вигоди) з повідомленням про підстави затримання особи та її прав (п. 2, ч. 3, ст. 42 КПК);
- провести допит затриманої особи з урахуванням п. 6 ч. 2 ст. 87 та 224 КПК України, а саме не допитувати у якості свідка особу, яка є потенційним підозрюваним. В проведенні допиту можуть також брати участь експерт (ст. 69 КПК), спеціаліст (ст. 71 КПК), захисник (ст. 46 КПК), представник потерпілого (ст. 58 КПК), які користуються при цьому правами, наданими КПК України;
- необхідно повідомити про затримання технічними засобами зв'язку відповідальних осіб в підрозділі органу досудового розслідування (ч. 1, 2 ст. 210 КПК) та надати можливість затриманій особі повідомити про своє затримання та місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за її вибором (ч. 7 ст. 42, ч. 1 ст. 213 КПК), а також повідомити орган, уповноважений на надання безоплатної правової допомоги (ч. 4 ст. 213 КПК).

Одночасно слідчому судді вносяться клопотання про надання дозволу на обшук житла чи іншого володіння особи, тимчасовий доступ до речей та документів (ст.ст. 159–161 КПК) з метою вилучення предмету неправомірної вигоди, інших речей та документів, які можуть мати значення для кримінального провадження. Не пізніше наступного дня з дати вилучення речей (одяг, гроші, коштовності зі слідами люмінофорів, хімічних порошків та аерозолів тощо) необхідно внести подання про арешт вилученого під час обшуку особи чи огляду місця події майна, яке має бути розглянуто протягом 72 годин з часу надходження клопотання до суду (ч. 5 ст. 170; ч. 6 ст. 173 КПК).

Протягом 24 годин з часу фактичного затримання підозрюваному необхідно вручити повідомлення про підозру (ч. 2 ст. 278 КПК), а упродовж 60 годин направити клопотання слідчому судді про обрання запобіжного заходу та доставляння підозрюваного до суду (ст.ст. 208–213 КПК). Копію ж судового рішення підозрюваному необхідно вручити протягом 72 годин з часу фактичного затримання (ч. 2 ст. 12 КПК).

В ході подальшого розслідування кримінального провадження слід призначити проведення судових експертиз (хімічної, криміналістичної, фоноскопичної та інших) (ст. 242 КПК), а також організувати отримання зразків для проведення експертизи (ст. 245 КПК). Слід зазначити, що фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій, що проводились в процесі спеціального слідчого експерименту, оформляється протоколами з додатками до них. Вказані матеріали не пізніше 24 годин з моменту припинення НСРД передаються прокурору і в подальшому використовуються як докази у кримінальному провадженні (ст. 252 КПК).

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 № 575. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>
4. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ ГПУ, МВС, СБУ, Адміністрації Державної прикордонної служби, Міністерства фінансів, Міністерства юстиції від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>

Одержано 07.11.2022

УДК 343.13

Андрій Юрійович РЕПЧОНОК,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

КЛАСИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

Механізм учинення злочинів у сфері економіки є складним, оскільки представляє собою використання технологій злочинної діяльності, які в своїй сукупності поєднують декілька різних за кримінально-правовою кваліфікацією протиправних діянь, але спільних по відношенню до злочинного задуму. Іншими словами, мова йде про вчинення поряд із основними злочинами у сфері економіки підпорядкованих кримінальних правопорушень, які водночас виступають в якості способу їх учинення (підготовки, безпосереднього вчинення, приховування) та полегшують досягнення єдиного кримінального протиправного задуму. Тобто мова йде не про просту сукупність кримінальних правопорушень, а об'єднану зв'язками систему протиправних діянь. Безперечно, наведені обставини напряду впливають як на весь процес доказування в кримінальних провадженнях про названі злочини, так і на систему суб'єктів, уповноважених здійснювати таке доказування.

Під час розслідування економічних злочинів потрібно зважати на те, що одночасному доказуванню підлягають обставини стосовно вчинення не одного злочину, а одразу їх сукупності (комплексу), поєднаних єдиним задумом». Щодо впливу специфіки події економічного злочину на процес доказування, вчена-процесуаліст О.В. Пчеліна стверджує, що «специфіка події економічного злочину як певної злочинної технології полягає в тому, що він являє собою складну систему дій групи осіб, у яких містяться ознаки об'єктивної сторони кількох злочинів, поєднаних єдиним задумом (метою) [2, с. 206]. Відповідно, одним чи не найважливішим елементом є суб'єкти доказування. При цьому специфіка злочинів у сфері економіки впливає не тільки на зміст предмету